

خۆكوشتن له ئايينه كاندا

و له باره‌ی پاساوه‌كانی كرده‌وه خۆكوژیه‌كانه‌وه له بیرى ئىسلامی جهادیدا

سەرۆهر پینجونی

خۆكوشتن له هه‌مو ئایینه‌كاندا به‌کارێكى ناشایسته‌ دانراوه و قه‌ده‌غه‌ كراوه، له‌گه‌ڵ هه‌ندێك جیاوازی و
حاله‌تى تایبه‌تیدا، كه‌ جارى وا هه‌یه‌ ده‌بین ئایینیك له‌ سه‌ره‌تاوه‌ هه‌لۆیستی به‌رامبه‌ر خۆكوشتن یان جوړیك
له‌ خۆكوشتن هه‌لۆیستیكى گونجاو یان نارۆشن بوه، جگه‌ له‌وه‌ی ئایینه‌كان سه‌باره‌ت به‌ دواڕۆژ و

سەرەنجامى خۇكۇز لە ژيانى دوايىدا ناكۆكن. من لىزەدا تەنھا باسى تىروانىنى ئايىنە گەرەكانى جىهان دەكەم بۇ خۇكۇشتىن:

ئايىنى بودايى

لە ئايىنى بودايىدا، يەكەم پىنمايى دوركەوتنەوئەيە لە روخاندى ژيان، خۇكۇشتىش وئەيەكى زەقى روخاندى ژيانە، بۇيە خۇكۇشتىن لە ئايىنى بودايىدا رەت دەكرىتەوئەبەو پىيە كە خۇكۇشتىن يەككە لەو كارە نىگەتېقانى كە ھۆكارى (دوكا) dukkha واتە ئازار و ئازارچەشتىن (معاناة) ى مرۇقەكانى. سەربارى ئەمەش جۆرە خۇكۇشتىنكى بەكۆمەلىش (وئەكو ھارا كىرى) لە ئايىنى بودايىشدا رەنگى داوئەتەوئە، ئەوئەش خۇكۇشتىن لەدوئە ناپاكىكرەن بە بنەما و ياساكان و بۇ بەدەستەپنەئەوئە پاكى و سەربەرزى پەناى بۇ براوئە.

ئايىنى مەسىحى

لە ئايىنى مەسىحىدا، بابەتەكە جىاوازە، لە مەسىحىت سەرەتايىدا تا رادەيەك خۇكۇشتىن وئەكو كارىكى ئاسايى و رىگەيەك بۇ بەدەستەپنە ئامانجى وئەكو پاكىونەوئە بىرى لى كراوئەتەوئە. ئەمەش بە ھۆى بىرۆكە و نمونەى بالاي شەھىدبونەوئە كە لە ئايىنى مەسىحىدا ھەبۇە (ھەمىشە خۇكۇزى ئايىنى ئاكامىكى توندىبونى تاوى تەوژمى شەھىدبونە). بۇ نمونە: مردى مەسىح لەسەر خاچ وئەكو جۆرىك لە خۇكۇشتىن دەرەكەوئەت، چونكە بە وىستى خۇى لە خاچ دراوئە و دەيتوانى خۇى لى پىاريزىت - ئەمە بەپى لاهوتى مەسىحى كە باوئەرى واىە مەسىح ھەر بە ئەنقەست خۇى تەسلىمى سەربازە رۇمانىەكان كىرەوئە ئەگەرنا دەيزانى كە ھەوالى لى دراوئە و دەيتوانى خۇى دەرەباز بىكات، بەلام خۇى سپارد بەو نەخشە خوايە ئەزەلىەى كە - گوايە - بىرپار دراوئە بۇ سىرپنەوئەى گوناھى مرۇقايەت! ھەرۋەھا نوسەر و باوكى كلىسا (تېرتوليان) سەرنجى داوئە لە پەيمانى كۇندا ھەوت ھالەت خۇكۇشتىن باس كراوئە و بە تاوانىش دانەنراوئە. لە ئىنجىلى (مەتئەى: ۲۷: ۳) ىشدا ئامازە بۇ خۇكۇشتىنى (يەھوداى ئىسكەرىيۇت) (يەھۇذا الاسخريوطى) كراوئە كە پىشتىر ناپاكىكى لە مامۇستاكەى، واتە مەسىح، كىرەبو، ئەوئەش ئامازەيە بۇ پەشيمانى و ھەولى پاكىونەوئە. گروپىكى مەسىحىش ھەبون بە ناوى (دۇناتىەكان) Donatists كە بالىك بون جىا بونەوئە لە كلىساي

كاتۆلىكى، ئەمانە يەككە لە باوەرپەكانيان ئەو بە پەيان وا بوە بە خۆكوشتن (وەكو خۆبەردانەو لە بەرزايەكانەو) پەلە شەهیدى بەدەست دەهێنن و يەكسەر دەچن بۆ بەهەشت، كە ئەمانە بە دەرچو لە ئايىن دانران لە لايەن كەلساوە.

دواتر وردە وردە تەپروانىنى ئايىنى مەسىحى بۆ خۆكوشتن گۆرپا: لە سەدەى (۵ ز.) دا ئۆگەستىنوس لە كەتەبەكەى خۆى (شارى خوار) دا بۆ يەكەم جار خۆكوشتن بەگشتى بە كارىكى ناپەسەند دادەنەيت، ئەوەش لەژێر كارىگەرى وەسىتى (قەتەل مەكە) ى تەورپات و دىالۆگى (فايدرا) Phaedra ى پلاتون كە باسى مردن (يان خۆكوشتن) ى سۆكراتە. ئىنجا مەسىحىەكان خۆكوشتيان كرد بە تاوانىك كە بە ھۆيەو سوكايەتى بە جەستەى خۆكۆژەكان دەكرا و خەيزانى خۆكۆژەكانىش توشى كەيشە دەكران! تا لە سەدەى (۶ ز.) دا خۆكوشتن بو بە گوناھىكى ئايىنى و تاوانىكى ياسايش، ئىتر سالى لە (۵۳۳ ز.) ەو خۆكۆژەكان لە نەرىتى ناشتنى مەسىحى بپەش دەكران، ئەمەش واتە بپەشبون لە چوون بۆ بەهەشت و شانشىنى ئاسمان. لە (۶۹۳ ز.) يشەو تەنانت ھەولێ خۆكوشتيش بوە تاوانىك كە سزاي ھەبو بە دەركردن لە پەرزىنى كەلسا كە ئەمە رەنگدانەو لە بارى كەسىتى و شارستانى كەسەكەشدا ھەبو. لەگەڵ ئەمانەشدا ئىتر لاھوتى مەسىحى باسى لە پىرۆزى زيانى مەروڤ دەكرد و وەكو جپەنجەى داھىنانى خوايى باسى لى دەكرا كە نابيت بە ھىچ شىوہەك زيانى لى بدرىت. ئىستەش لە كەلساي كاتۆلىكىدا خۆكوشتن بە تاوانىك دادەنەيت كە بەتەواوى مەروڤ لەناو دەبات و دواپۆزىش دەفەوتىت، ئەمەش بەو پىيەى كە زيان مەلكى خوايە و مەروڤ بۆى نە زيانى خۆى لەناوبەرىت. بەلام ئىستە وردە وردە لەناو مەسىحىەكاندا باوەرى ئەوەى "خۆكۆژ ناچىتە بەھەشتەو و دواپۆزى نابيت" خەرىكە سوك دەكرىت و باس لەو دەكرىت كە مەروڤى خۆكۆژ لەژێر سايەى بارودۆخىكى سەختدا پەناى بۆ خۆكوشتن بردو بەو دەكرىت خۆكۆزىش بچىتە بەھەشتەو و بپەش نەبىت لە زيانى دوايى.

ئايىنى ھىندۆسى

لە ئايىنى ھىندۆسىدا، خۆكوشتن وەكو كوشتنى كەسى تر تاوانە. لەگەڵ ئەمەشدا ئەگەر كەسىك بە ھۆى پۆزوى زۆرەو خۆى بكوژىت كەيشە تىدا نە لە ئايىنى ھىندۆسىدا!

ئىسلام

لە ئىسلامدا، خۆكۈشتن يەككە گوناھە گەرەكان و خۆكۈژ شايستەى دۆزەخى ھەتاھەتايى دەكات. لە قورئاندا - بەپىيى بىروراي بەشېك لە رافەمەندەكان - بەپاشكاوى خۆكۈشتن قەدەغە كراوہ: (خۆتان مەكوژن) (ولا تقتلوا أنفسكم) (النساء: ۲۹)، ھەرچەند بە بروراي رافەمەندەكانى تر ئەم رېستەيە واتايەكى ترى ھەيە، زۆربەيان وتويانە مەبەستى ئەوہيە (بە ئەنجامدانى تاوان خۆتان لەناو مەبەن)، كە ئەمە رافەى (تەبەرى) يشە، كۆمەللىكى زۆرىش وتويانە مەبەست ئەوہيە: (لەناو خۆتاندا يەكتر مەكوژن) ياخود (براكوژى مەكەن)، لەم بابەتە ھەندىكى تر وتويانە بەتايىبەتى مەبەستى ئەوہيە (لە خۆتان - واتە موسولمانان - يەكتر مەكوژن)، ھەندىكى كەمىش والىيى حالى بون كە دەللىت (خۆتان بە رادەيەك توشى ناپەرەحتى مەكەن كە تيا بچن) لەم تىگەشتەى دوايىوہ دەقەكە دەكرىت بە بەلگەى قەدەغەكردى خۆكۈشتن. لە فەرمودەكانىشدا بە ھەمان شىوہ باس لەوہ دەكرىت كە خۆكۈژ بە ھەتاھەتايى لە دۆزەخدا دەمىنئەوہ، ھەتا ئەو جەنگاۋەرە موسولمانەش كە لە جەنگدا لە تاۋى ئازارەكانى خۆى دەكوژىت، بۇ ئەمەش فەرمودەيەك ھەيە دەللىت ئەوہش بە ھەتاھەتايى لە دۆزەخدا دەمىنئەوہ.

لەگەل ئەمانەشدا دەبينىن لە ھەندىك بالى توندرەۋى بىرى ئىسلامىي نويدا، خۆكۈشتن بۇ بەدەستەينانى ئامانجىكى ۋەكو زيانگەياندىن بە دوزمنى ئايىنى رېگەى پى دەدرىت و خۆكۈژەكەيش بە شەھىد دادەنرىت، كە ئەمە شتىكە لە ئىسلامدا ھېچ پىشىنە و پاساۋ و بەلگەيەكى نىە. بەلام تىۋرىسازەكانى بىرى جىھادى ھەندىك شت دەكەن بە بەلگە، ۋەكو ئەمانە:

- جارىك (ەلى) لە جىگەى پىغەمبەر خەوتوہ بۇ ئەوہى پىغەمبەر دەرپاز بىيت و كۆچ بكات بۇ مەدینە، كە بەمەش ەلى خۆى توشى كوژرانى مسۆگەر كردوہ.

- جارىكى ترىش لە داگىر كردنى (خەيەر) دا (ەلى) يان بە مەنجهنىق ھەلداۋە بۇ ناو قەلاكە بۇ ئەوہى بەرگريان تىك بشكىنيت، كە ديسان كوژرانى مسۆگەر بو.

- بەلگەيەكى تریشيان ئەۋەيە لە جەنگى (ئوحد) دا كە ھەۋالى ساختەى كوزرانى پىغەمبەر بلاۋ بوۋە،
صەحابىيەك بە ناۋى (ئەنەسى كورپى ئەلنەضر) بە تەنھا خۇى بەرەو سوپاى مەككەيەكان رۇشت و كوزرا،
كە ئەمەش ۋەكو كارىكى خۇكوزى دەردەكەۋىت.
- بەلگەيەكى تريان ئەۋەيە (ئەبو دوجانە) و (تەلخەى كورپى عوبەيدوللا) خۇيان داۋەتە بەر ئەو تيرانەى بۇ
پىغەمبەر ھاتون.

- شتىكى تر كە دەكرىت بە بەلگە ئەۋەيە (ئەبو دوجانە) ى ناوبراۋ، لە جەنگى (يەمامە) دا لەگەل
شۈيىنكەوتوانى (موسەيليمە)، خۇى ھەلدايە ناۋ باخىكەۋە كە دوژمن خۇى تىدا قايم كردبو، ئىتر قاقچى
شكا و بەو شىۋەيەش شەپرى كرد ھەتا كوزرا، كە ئەمىش لەو ھالەتەدا كوزرانى مسۆگەر بو.
ئەمانە دەكرىن بە بەلگەى تىرۋرى خۇكوزى. بەلام لە راستىدا ئەمانە ھىچيان نابنە بەلگە، چونكە جگە
لەۋەى ئەو روداۋانە ھەمو جارىك بە كوزران كۇتاييان نەھاتو بەلكو سەرەنجامى زۆربەيان كوزران نەبو؛
جگە لەۋەش ئەمانە ھەمويان (شەپرى دەستەۋيەخە) بون، شەپ ھەمو كاتىك ئەگەرى كوزرانى تىدايە، ئەۋە
جياۋازە كەسىك خۇى توشى كوزران بكات بەدەستى كەسانى تر، جياۋازە لەۋەى بەدەستى خۇى خۇى
بكوزىت. ئەو كارە خۇكوزيانەى ئىستا دەكرىن ھىچيان لە شەپدا نىن و بۇ خۇيان خۇيان دەكوژن.

ئايىنى يەھۇدى

لە ئايىنى يەھۇدىدا، ئايىنى يەھۇدىيە نمونەيى كە جىگىر بو، خۇكوشتن بە تاۋانىكى گەۋرە دانراۋە و لە
ياساى يەھۇيدا قەدەغە كراۋە. بەلام ئايىنى يەھۇدى كىشەى دەقى ھەيە لەم بارەيەۋە، چونكە يەك دەقى
تەۋرات يان كىتپەكانى ترى پەيمانى كۆن، نىە كە خۇكوشتن باس بكات و قەدەغەى بكات، ھەتا لە
تەلۋىشدا بە دەق قەدەغە نەكراۋە. بەلكو پەيمانى كۆن باسى چەند ھالەتىكى خۇكوشتن دەكات بەبى ئەۋەى
بە تاۋانى دابنىت، ۋەكو خۇكوشتنى شائول (طالوت) و ھەلگىرى قەلغانەكەى، ھەندىك جارىش ۋا
دەردەكەۋىت دەقەكە ستايشى كارەكەى دەكات ئەگەر خۇكوشتنەكە سودىكى بىيت، ۋەكو خۇكوشتنى
(شەمشۇن) ى زەبەلاح كە ئەفسانە مىللىە عىبرىەكە دەلىت پەرستگايەكى گەۋرەى بەسەر خۇيدا روخاند و
بەۋەش ژمارەيەكى زۆرى لە دوژمنانى ئىسرائىلىيەكان لەناوبرد! بەلام حاخامەكان دەقىكى تەۋراتيان كردوۋە

بە بەلگەى قەدەغە كەردى خۆكۈشتىن، ئەۋەش دەقى (خولقاندىن: ۹: ۵) ە كە دەلېت (خوئىنى مرۇفېش لە مرۇف داۋا دەكەم)، كە ئەمەش پەنگە ئەۋەى لى بىفامرېتەۋە كە مرۇف بەرپرسىارە لە ژيانى خۇى لەبەرامبەرى خۋادا. ئىتر لە فىقھى تەلمودىدا خۆكۈشتىن بە تاۋانىك دانراۋە كە خۆكۈژ لە ئاين دەردەكات و بە ھۆيەۋە ناشتنى يەھودىي بۇ ناكىرېت و لە گۇرېستانى جولەكەشدا نانېژرېت. بەلام ئىستە خاخامەكان فەتۋاى تازەيان ھەيە كە دەلېن كەسى خۆكۈژ عەقلى تەۋاۋ نىە بۆيە بەتەۋاۋى تەكلىفى لەسەر نىە و لىيوردى بۆ ھەيە و لەگەل مردۈەكانى تردا دەنېژرېت.

ئايىنى جايىنى

لە ئايىنى جايىنىشدا، كە لە ھىندىستان سەرى ھەل داۋە و ئىستەش لە زۇر ۋلات شوئىكەۋتەى ھەيە، بە ھەمان شىۋە رېگە بە خۆكۈشتىن نەدراۋە. لەگەل ئەمەشدا ئەۋ ئايىنە رېگەى داۋە بە رۇژۋىەك كە بە خۆكۈشتىن كۇتايى بىت كە ئەمەش پىي دەۋترېت سانتارا Santhara. بۆيە راھىيەكانيان ھەندىك جار تا رادەى مردن بەرۇژو دەبن.

تېيىنى: ئەمە كورتەيەك بو لەسەر خۆكۈژى لە ئايىنە گەۋرەكانى جىھاندا، كە لە بنەپەتدا لە ۋەلامى پرسىارىكى رۇژنامەكار (دانېر قەرەداغى) دا نوسىومە، ئەۋەش بۇ رېپۇرتاژىكى ناۋبراۋ لەسەر (خۆكۈشتىن) كە لە ھەفتەنامەى (ژيانەۋە) دا (۲۰۱۰/۱۱/۱۴) بلاۋ كراۋەتەۋە، بە ناۋى (لە ھەمو ئايىنە ئاسەانىەكاندا خۆكۈشتىن قەدەغە كراۋە و لە لايەن كۆمەلىشەۋە نەفرەت لە خۆكۈژ دەكرېت):

<http://www.zhyanawe.com/Direje.aspx?Cor=Reportaj&Jimare=359>